

**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАБЧУК ГАЛИНА МИХАЙЛІВНА

УДК 336.77

**КРЕДИТНІ ВАЖЕЛІ СТИМУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА В
УМОВАХ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі банківської справи Тернопільського національного економічного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Дзюблюк Олександр Валерійович,
Тернопільський національний економічний
університет,
завідувач кафедри банківської справи

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Нікіфоров Петро Опанасович,
Чернівецький національний університет ім. Юрія
Федьковича,
завідувач кафедри фінансів

кандидат економічних наук
Лисенок Олексій Володимирович,
Київський національний економічний університет
ім. Вадима Гетьмана,
доцент кафедри менеджменту банківської
діяльності

Захист відбудеться «11» березня 2010 року о 13 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.03 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, вул. Львівська 11, корпус 11, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46020, м. Тернопіль, майдан Перемоги, 3.

Автореферат розісланий «10» лютого 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

М.П. Шаварина

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Подолання економічної та фінансової кризи в Україні потребує вирішення проблеми щодо призупинення спаду вітчизняного виробництва й активізації роботи реального сектору економіки. Необхідно наголосити на тому, що вагомими перешкодами на шляху вирішення цих проблем насамперед є: з одного боку, недостатність у підприємств власних коштів для фінансування, через що виникла гостра потреба у технологічному оновленні та модернізації виробничих потужностей, оскільки ці процеси є важливими чинниками для підтримки конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, а з іншого – пасивність банків у здійсненні кредитування. За таких обставин саме використання можливостей кредиту щодо впливу на підвищення підприємницької активності дасть змогу забезпечити активний розвиток бізнесу, і, як наслідок, сприятиме неперервності розширеного відтворення в економічній системі. При цьому лише банки як специфічні фінансові посередники грошового ринку здатні реалізувати такі можливості кредиту на практиці.

Однак зростання обсягів банківського кредитування впродовж останніх років загалом не допомогло вирішити проблеми, пов'язані з вітчизняним виробництвом, оскільки банки зосереджували свою діяльність переважно на високодохідному роздрібному кредитуванні споживчих потреб населення. З огляду на це одним з актуальних напрямків розвитку банківської системи в Україні є переорієнтація банківських установ від спекулятивних високодохідних операцій на розширення кредитування реального сектору економіки та підвищення ефективності впливу банків на нього через застосування кредитних важелів.

Водночас кредитна активність комерційних банків, що стосується виробничої сфери, суттєво залежить від дієвості монетарних інструментів центрального банку. Через це велике значення має дослідження впливу центрального банку на можливості використання комерційними банками кредитних важелів і визначення напрямків підвищення ефективності їхньої діяльності у вітчизняному виробництві.

Вивченню питань суті й ролі кредиту в розвитку економіки та організації кредитної діяльності банків присвячено значну кількість праць українських і зарубіжних науковців. Суттєві здобутки у дослідженні цих питань належать таким вітчизняним вченим як А.М. Гальчинський, Н.І. Версаль, В.В. Вітлінський, В.І. Грушко, І.С. Гуцал, М.П. Денисенко, О.В. Дзюблюк, Т.В. Дорошенко, В.Д. Лагутін, О.В. Лисенок, А.Т. Лобунь, А.М. Мороз, С.В. Мочерний, П.О. Нікіфоров, О.В. Пернарівський, М.Ф. Пуховкіна, М.І. Савлук, М.І. Туган-Барановський та ін.

Вагомий внесок у дослідження вказаних проблем зробили також зарубіжні економісти, зокрема Л.І. Абалкін, Г.Є. Алпатов, М.Г. Антонов, А.І. Архіпов, С.А. Бахматов, Е. Я. Брегель, В.С. Волинський, Д. Юм, Х. Грюнінг, С. Братанович, А.Д. Гусаков, Є.В. Коломін, Н.К. Круглова, О.І. Лаврушин, І.В. Левчук, В.А. Медведєв, М.Г. Назаров, О.І. Ожерельєв, В.А. Останін, М.А.

Пессель, Б.Ф. Райзберг, В.К. Сенчагова, А. Сміт, Й. Шумпетер, М. Фрідмен, Г.А. Шварц, М.М. Ямпольський та ін.

Хоч вивченню питань ролі кредиту в розвитку економіки присвячено значну кількість праць українських і зарубіжних науковців, варто зазначити, що досі не сформульовано єдиного загальноприйнятого тлумачення поняття «кредитний важіль» та не розроблено чіткого цілісного механізму його застосування. Зазначене зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження як у теоретичному, так і в практичному плані кредитних важелів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету як складова частина тем «Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів» (державний реєстраційний номер 0106U011824) та «Розвиток банківської системи України як основа реалізації стратегії економічного зростання» (державний реєстраційний номер 0108U002110). Роль автора у виконанні цих тем полягала в обґрунтуванні напрямків поліпшення структури банківської системи України з метою підвищення ефективності кредитного впливу на реальний сектор економіки.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та шляхів підвищення впливу кредитних важелів стимулювання виробництва в умовах перехідної економіки. Відповідно до визначеної мети в роботі передбачено виконання таких основних завдань:

- уточнити зміст кредиту як економічної категорії;
- визначити й охарактеризувати сутність кредитного важеля як окремої дефініції ;
- сформулювати чинники, що зумовлюють дієвість кредитних важелів;
- визначити поняття механізму застосування кредитних важелів банками на практиці;
- розглянути підходи до з'ясування суті кредитного ризику та методи його мінімізації;
- проаналізувати вплив монетарних інструментів НБУ на кредитну активність банків;
- визначити напрямки поліпшення структури банківської системи України з метою підвищення ефективності кредитного впливу на реальний сектор економіки.

Об'єктом дослідження є організація кредитних відносин банків із суб'єктами господарювання у процесі трансформації економіки на ринкових засадах.

Предметом дослідження є кредитні важелі банківських установ та їхній стимулюючий вплив на виробництво в умовах перехідної економіки України.

Методи дослідження. У процесі дисертаційного дослідження було

використано загальнонаукові прийоми і методи наукового пізнання. Серед них, зокрема: метод групування, порівняння та узагальнення економічних показників – для дослідження тенденцій і закономірностей організації кредитних операцій банків для реального сектору економіки; метод системного оцінювання – для розгляду базових теоретичних аспектів кредитних відносин банків з суб'єктами господарювання; метод теоретичного узагальнення і порівняння – для розкриття сутнісних аспектів кредиту та його ролі в економіці; метод аналізу і синтезу – для оцінювання монетарних інструментів впливу центрального банку на кредитну активність банківських установ; метод причинно-наслідкового зв'язку – для обґрунтування особливостей дії чинників впливу на структуру і якість кредитних вкладень банків, а також застосування кредитних важелів банківською системою; абстрактно-логічний метод – для визначення шляхів покращення впливу кредитних важелів на організацію виробничої діяльності суб'єктів господарювання; економіко-математичне моделювання – для вдосконалення управління кредитним портфелем банку.

Інформаційну базу дослідження складають наукові праці вітчизняних та зарубіжних економістів з теорії і практики банківської справи й основ кредитування, законодавчі та нормативні акти, які регулюють діяльність банківських установ, офіційні статистичні дані й інструктивні матеріали Національного банку України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних засад організації кредитних відносин комерційних банків із суб'єктами господарювання через вплив кредитного важеля на виробництво.

У процесі дослідження було отримано такі найбільш суттєві наукові результати:

вперше:

– запропоновано нове формулювання дефініції кредитного важеля як сукупності прийомів та методів впливу суб'єктів кредитних відносин на стан економічної активності суспільства через зміну обсягів вартості, що передається у тимчасове користування у грошовій і матеріальній формі. Використання цієї дефініції дає змогу виявити зміну джерел, умов, напрямків і форм передачі позиченої вартості від кредитора до позичальника;

удосконалено:

– підходи до з'ясування суті кредитного ризику як можливих втрат, пов'язаних зі зниженням ефективності впливу кредитних важелів на діяльність позичальника, що зумовлюється нераціональним використанням позичених коштів у господарському обороті і неспроможністю їх своєчасно повернути банку з виплатою процента. На відміну від існуючих тлумачень, що визначають кредитний ризик як ризик можливих збитків за кредитною операцією, запропоновано його розглядати через вплив кредитного важеля на виробництво та ефективність використання позичених коштів;

– визначення суті кредиту як руху позиченої вартості у грошовій і

матеріальній формі на умовах зворотності її еквіваленту, платності, в основі якого, з одного боку, лежать прагнення суб'єктів кредитних відносин найефективніше використовувати грошові та матеріальні ресурси для отримання максимального прибутку, а з іншого - необхідність задоволення виробничих і споживчих потреб суспільства. Таке тлумачення підкреслює здатність кредиту впливати на відтворювальні процеси, оскільки від ефективного використання наданих у позику коштів залежить динаміка економічного розвитку.

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування сутності кредитного механізму через визначення окремого поняття «механізму застосування кредитних важелів», під яким слід розуміти конкретні організаційні заходи передачі коштів суб'єктам господарювання у тимчасове користування, наслідком чого є зміна результатів виробничої діяльності підприємств. На відміну від більш загального поняття кредитний механізм, що охоплює усі аспекти взаємодії банків із позичальниками в процесі кредитування, дана дефініція вказує на практичні аспекти передачі коштів комерційним банком суб'єктам господарювання і розглядає лише сукупність взаємопов'язаних елементів кредитної політики і кредитних технологій та управління кредитним ризиком.

– класифікація чинників посилення дієвості кредитних важелів впливу на виробництво, до яких віднесено такі: прямого впливу, що включають бюджетні і організаційні чинники, та непрямого впливу, які охоплюють правові, інформаційно-аналітичні та маркетингові чинники. Врахування їхньої дії дасть змогу підвищити ефективність формування економічної політики держави на макрорівні, а відтак інвестиційної, фіскальної, соціальної політики.

Практичне значення одержаних результатів дослідження. Результатом виконання комплексу визначених у дисертації завдань є розробка пропозицій та рекомендацій щодо підвищення впливу кредитних важелів банківської системи на реальний сектор економіки, які включають такі положення: 1) пропозиції щодо введення у рейтинг банків низки коефіцієнтів, що визначають значущість конкретного банку в розвитку виробничої сфери, а саме інвестиційних та мобілізаційних коефіцієнтів; 2) рекомендації щодо вдосконалення оцінки майна, яке передається в заставу, через проведення аналізу зовнішніх та внутрішніх чинників, які можуть вплинути на вартість застави, і відповідного корегування встановленого дисконту; 3) модель максимізації прибутку банку від використання кредитних важелів, суть якої полягає в оптимізації структури кредитного портфеля з урахуванням допустимого ризику; 4) рекомендації щодо запровадження нових кредитних продуктів для реального сектору економіки із застосуванням індивідуального підходу до кожного позичальника, а також використання комбінованої форми процентних ставок для збалансування ризику втрат між банком і позичальником; 5) пропозиції щодо вдосконалення дієвості монетарних інструментів центрального банку на кредитну активність банків у реальному

секторі економіки, а саме поєднання прямих і непрямих важелів регулювання грошового обігу та розподілу кредитних ресурсів; 6) поліпшення структури банківської системи для підвищення ефективності кредитного впливу банків на реальний сектор економіки, зокрема шляхом створення банку для роботи з проблемними активами; 7) пропозиції щодо оптимізації внутрішньої структури банку для роботи з проблемними кредитами.

Наукові результати та практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, отримали схвальну оцінку та використовуються у практичній діяльності ВАТ «Кредобанк» (довідка №01-884/002056 від 31.07.2009 р.), ВАТ «Плюс Банк» (довідка №01-2285 від 09.09.2009 р.), ВАТ КБ «Хрещатик» (довідка №01-912 від 01.09.2009 р.).

Теоретичні положення і висновки дисертації безпосередньо використовуються у навчальному процесі в Тернопільському національному економічному університеті при розробці методичного забезпечення й викладанні навчальних дисциплін «Банківські операції» та «Кредитування і контроль» (довідка № 126-24/960 від 02.06.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Всі результати дослідження, які викладені у дисертації і виносяться на захист, висновки та рекомендації отримані автором самостійно і є його науковим доробком.

Апробація результатів дисертації. Окремі положення та результати дослідження доповідалися й обговорювалися на наукових семінарах кафедри банківської справи Тернопільського національного економічного університету, а також пройшли апробацію та отримали позитивну оцінку на вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях, а саме на: Міжнародній науково-практичній конференції «Організаційно-економічні інструменти розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві» (м. Тернопіль, 18 – 19 травня 2006 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Регіональні аспекти організації та управління фінансовими ресурсами» (м. Івано-Франківськ, 10-12 листопада 2005 р.); I Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів та молодих вчених «Фінансова політика України: реалії та перспективи розвитку» (м. Хмельницький, 15 – 16 травня 2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції до 30-річчя факультету банківського бізнесу Тернопільського національного економічного університету «Становлення та розвиток банківської системи України в умовах ринкових перетворень в економіці» (м. Тернопіль, 2008 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Управління фінансами в умовах вступу до СОТ» (м. Харків, 2009 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування економіки України: стан та перспективи» (м. Київ 26 – 27 листопада 2009р.).

Публікації. Основні положення та найважливіші результати дисертаційного дослідження викладено у 17 наукових працях загальним обсягом 10,15 друк. арк., з яких 1 навчальний посібник у співавторстві, (автору належить 6,0 друк. арк.), 8 публікацій – у наукових фахових виданнях

загальним обсягом 2,43 друк. арк., 8 – в інших виданнях загальним обсягом 1,72 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 158 сторінках, що містять 7 таблиць, 15 рисунків та 12 додатків на 20 сторінках. Список використаних джерел налічує 200 позицій на 19 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділ 1 «Теоретичні аспекти організації кредитних відносин банків із суб'єктами господарювання» присвячено розгляду теоретичних аспектів організації кредитних операцій комерційних банків із суб'єктами господарювання як основи стимулюючого впливу банків на виробництво в умовах перехідної економіки, визначення поняття «кредитний важіль» і з'ясуванню змісту монетарного впливу центрального банку на кредитну активність банківських установ.

У роботі визначено необхідність категоріального аналізу змісту кредиту і дослідження його ролі у забезпеченні неперервності відтворювальних процесів, що є базою для наукового обґрунтування поняття кредитного важеля, а також запропоновано ряд пропозицій щодо здійснення ефективної організації, кредитного процесу банківськими установами для підвищення стимулюючого впливу кредитних важелів на виробництво.

Аналіз генезису наукових пізнань про кредит, що відображає умови соціально-економічного розвитку суспільства, дозволив визначити декілька основних підходів до трактування його сутності: соціально-психологічний підхід, форма руху позичкового капіталу, акумуляційно-перерозподільний підхід і підхід, що ґрунтується на принципах кредитування. В результаті цього виявлено їхні недоліки та сформульовано власне визначення кредиту з акцентом на його спроможності впливати на економічні процеси.

Оцінка існуючих підходів до змісту кредиту як економічної категорії не дає уявлення про вплив позичених коштів на виробництво. Тому в дисертації виділено окреме поняття «кредитний важіль». Дослідження показало, що у науковій літературі не подано окремого, чіткого визначення цього поняття. На основі аналізу змісту дефініції «важіль» («леверидж») сформульовано власне визначення поняття «кредитний важіль» та схематично зображено дію кредитного важеля на об'єкти кредитування. У кредитних відносинах дія кредитного важеля полягає у впливі на обсяги позичкового капіталу, що надається суб'єктам господарювання, а також на джерела, умови, напрямки його використання та форми передачі. Таким чином, суб'єкти господарювання, використовуючи позичкові кошти, змінюють обсяги і якість інвестицій у виробництво, поповнюють обсяги оборотного капіталу, змінюють чисту рентабельність власного капіталу, розвивають свій інноваційний потенціал.

Для ефективного стимулювання розвитку виробництва потрібно враховувати всі чинники підвищення дієвості кредитних важелів, які запропоновано класифікувати на прямі та непрямі. Перші чинники (бюджетні, організаційні) безпосередньо стимулюють кредитування виробництва, другі – (правові, інформаційно-аналітичні та маркетингові) створюють сприятливі умови для розвитку інвестиційного кредитування.

У роботі наголошено на важливості інвестиційної привабливості позичальників для застосування кредитних важелів як фундаментальної властивості кредитних відносин. Привабливість виробництва для кредитування стимулює частина бюджетних (надання гарантії) й інформаційно-аналітичних чинників. На результати їхнього застосування впливають конкретні економічні умови. З огляду на це вказано, що важливим і актуальним є створення умов для переорієнтації банків на розширення кредитування реального сектору економіки.

Обґрунтовано, що застосування банками кредитних важелів стимулювання розвитку виробництва значною мірою залежить від ефективності функціонування центрального банку та його впливу на кредитну активність банківських установ. Детально розглянуто основні інструменти регулювання кредитного впливу банків на виробництво. Центральний банк через монетарні інструменти (регулювання норм обов'язкових резервів, регулювання облікової ставки, зміну умов рефінансування банків, операції на відкритому ринку, регулювання курсу національної валюти) впливає на кредитну активність банківських установ, які, застосовуючи кредитні важелі (процентна ставка, строк кредитування, види кредитування, умови надання кредиту), впливають на обсяги кредитування суб'єктів господарювання, а відтак на зростання або зниження обсягів виробництва.

У дисертації наголошено, що використання центральним банком монетарних інструментів прямого впливу (селективне кредитування, втручання у встановлення норми процента, лімітування кредитів, операції з обліку та переобліку векселів) дає змогу спрямувати кредитні ресурси банківських установ на розвиток пріоритетних галузей і сфер економіки.

На основі аналізу зарубіжного досвіду застосування монетарних інструментів впливу на обсяги кредитування виробництва, а саме: надання компенсації за кредитування пріоритетних галузей економіки через пільгову облікову політику або зниження резервних вимог; покриття різниці між депозитними і кредитними ставками за рахунок бюджетних відрахувань; селективна кредитна політика; інституційні перетворення кредитної системи й спеціальні програми кредитування пріоритетних галузей, які впливають на структуру виробничої сфери, визначено переваги та недоліки інструментів прямого впливу на кредитну активність банків. Обґрунтовано, що в умовах слаборозвиненого фінансового ринку і неефективного розподілу грошових ресурсів пряме регулювання здатне змінити структуру кредитних потоків у країні. Поєднання прямих та непрямих інструментів регулювання грошового

обігу й розподілу кредитних ресурсів банків дасть змогу ефективно вирішувати проблему використання банківськими установами кредитних важелів для задоволення попиту виробничого сектору в додаткових коштах.

Розділ 2 «Економічна оцінка дії кредитних важелів банків на виробничу діяльність підприємств» присвячено аналізу впливу банківського кредитування на ефективність діяльності господарюючих суб'єктів, основних методологічних засад функціонування механізму застосування банками кредитних важелів впливу на виробництво та управління кредитним ризиком для підвищення ефективності застосування банками кредитних важелів.

Вплив кредитування на ефективність діяльності підприємств у макроекономічному аспекті проаналізовано за допомогою комплексу показників, серед яких: частка кредитних вкладень у ВВП, динаміка обсягів кредитних вкладень, цільового спрямування кредитів, наданих суб'єктам господарювання, частка кредитних вкладень, пов'язаних з капітальними вкладеннями, структура кредитів, наданих суб'єктам господарювання за строками і видами валют.

На основі аналізу кредитної діяльності банків за цільовими вкладеннями встановлено, що переважно кредити видавалися під проекти, які швидко окупляться, або для торгово-посередницької діяльності; для поточної ж діяльності підприємств кредитів надавалося набагато більше, ніж для інвестиційної. Підтвердженням цього слід вважати існуючі деформації у структурі джерел фінансування інвестицій, коли майже 60% сукупного обсягу інвестицій в основний капітал фінансується за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, а питома вага кредитів банків як джерела таких вкладень підприємств є низькою і становила у 2007 р. та 2008 р. відповідно 16,6% і 17,3% від загального обсягу інвестицій в основний капітал (табл. 1).

Таблица 1

Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування (%)

Джерела фінансування	Роки							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Всього, у тому числі за рахунок:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Коштів держбюджету	5,4	5,0	7,0	10,5	5,5	5,5	5,6	5,0
Коштів місцевих бюджетів	4,1	3,7	4,1	4,7	4,2	4,3	3,9	4,2
Власних коштів підприємств та організацій	66,8	65,8	61,4	61,7	57,4	57,8	56,5	56,7
Коштів іноземних інвесторів	4,3	5,6	5,5	3,6	5,0	3,7	3,5	3,3
Коштів населення та індивідуальне житлове будівництво	4,4	4,2	3,6	3,4	3,3	4,1	4,5	5,0
Кредитів банків та інших позик	4,3	5,3	8,2	7,6	14,8	15,5	16,6	17,3
Інших джерел фінансування	10,7	10,4	10,2	8,5	9,8	9,1	9,4	8,5

В дисертації здійснено оцінку доступності кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання шляхом зіставлення середньої процентної ставки за

кредит і рентабельності активів господарюючих суб'єктів. З'ясовано, що проблема кредитування суб'єктів господарювання полягає у невідповідності їхньої середньої рентабельності й позичкового процента. На основі оцінювання комплексу кількісних показників визначено, що, незважаючи на необхідність використання зовнішніх джерел фінансування інвестицій, кредитні важелі застосовуються банками неефективно і не відіграють суттєвої ролі в розвитку реального сектору економіки, у тому числі через фінансову кризу. Підтвердженням цього є збільшення частки збитків підприємств при зростанні обсягів кредитування у 2007 – 2008 рр. (рис. 1).

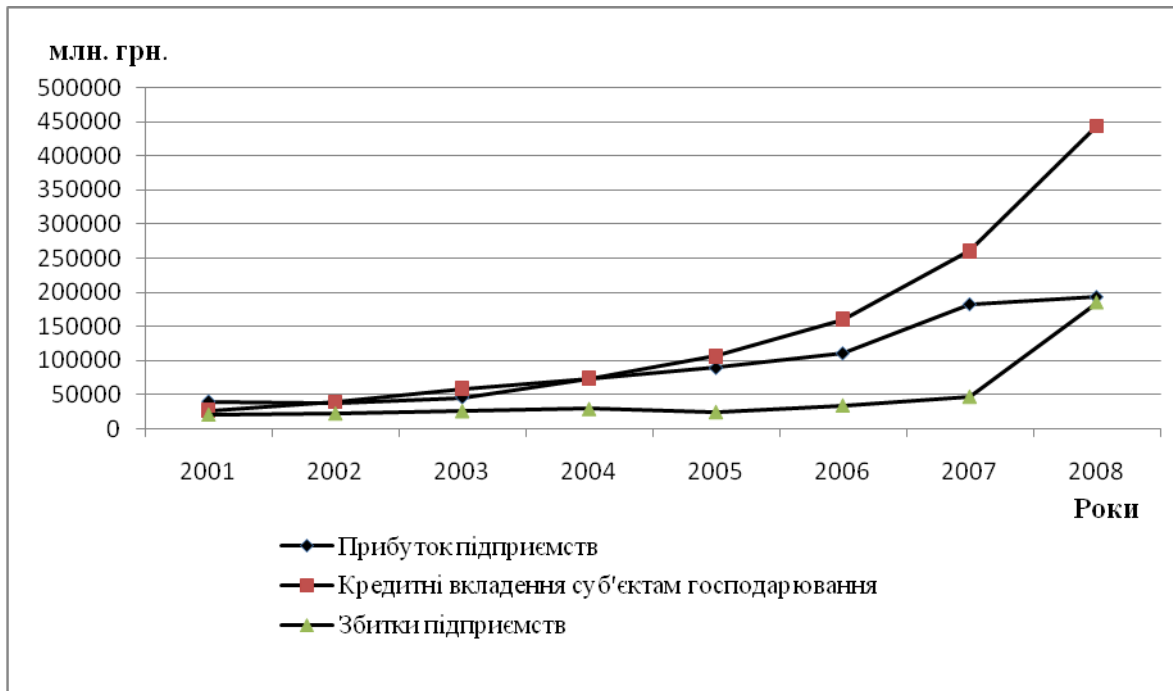

Рис. 1. Динаміка кредитних вкладень та фінансових результатів підприємств

У процесі з'ясування сутності кредитного механізму для розуміння практичних аспектів застосування кредитних важелів обґрунтовано доцільність виділення окремого поняття, яке показувало би вплив кредитних важелів на виробництво та його результати. З урахуванням цього в дисертації запропоновано власне визначення механізму застосування кредитних важелів банками, яке відображає практичні аспекти передачі коштів банком суб'єктам господарювання і охоплює сукупність організаційно-економічних заходів, що здійснюються у процесі передачі коштів суб'єктам господарювання в тимчасове користування, наслідком якого є зміни результатів виробничої діяльності підприємств, зокрема рентабельності, прибутковості й обсягів реалізованої продукції (рис. 2).

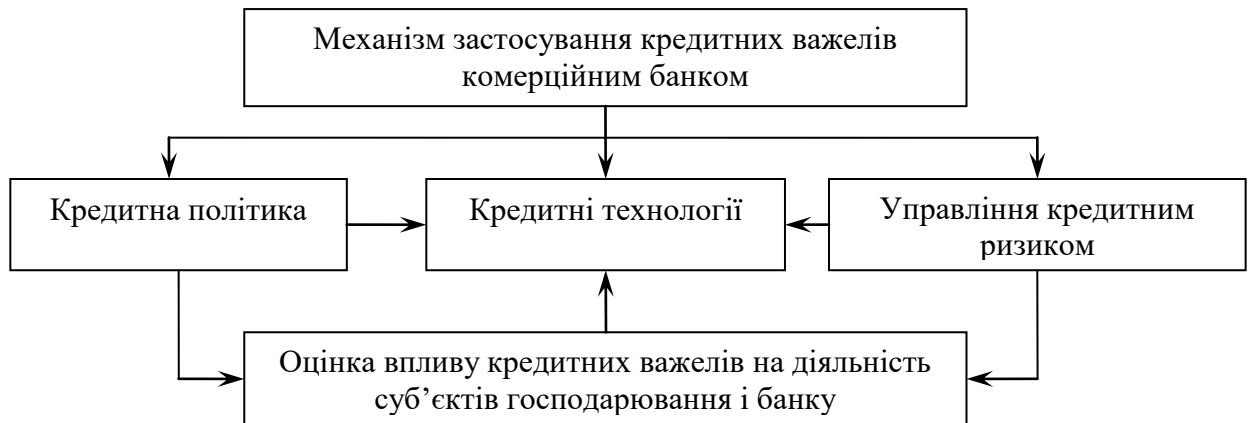

Рис. 2. Структура механізму застосування кредитних важелів

У роботі охарактеризовано ключові аспекти кредитної політики та визначено загальні елементи кредитних технологій. Застосування кредитних важелів комерційними банками приводить до змін у діяльності обох суб'єктів кредитних відносин (як самого комерційного банку, так і суб'єкта господарювання). Таким чином, підвищення ефективності кредитних вкладень є вирішальним чинником надходження грошових ресурсів у виробництво. Результативність кредитної діяльності банку залежить від ефективності управління кредитним портфелем, яке полягає у балансуванні між прибутковістю й ризиком та їхньому оптимальному співвідношенні. З огляду на це в дисертації побудовано модель оптимізації структури кредитного портфеля для максимізації прибутку з урахуванням допустимого ризику:

$$Z = \sum_{i=1}^5 (1 + V_i) X_{it_i} \rightarrow \max, t_i \in M, \quad (1)$$

де i – індекс кредиту певного виду, $(\overline{1,5})$;

t_i – індекс періоду дії i -го виду кредиту, $t_i \in M$;

M – множина періодів дії відповідного виду кредиту, $M = \{24, 8, 4, 2, 1\}$;

V_i – річна процентна ставка за кредит i -го виду;

X_{it_i} – обсяг кредиту i -го виду в періоді t_i

при виконанні наступних умов:

- 1) балансові умови відносно структури кредитного портфеля на початок кожного місяця;
- 2) обмеження на середню величину ризику проектів для кожного місяця;
- 3) обмеження на середній термін погашення кредитів для кожного місяця;
- 4) обмеження відносно невід'ємності змінних.

У дисертації наголошено на важливості оцінювання ефективності кредитного впливу банків з огляду на інтереси суб'єкта господарювання. Ефективність кредитних вкладень для нього залежить від оптимального обсягу кредитних коштів у структурі всіх фінансових ресурсів підприємства. З

урахуванням цього запропоновано використовувати показник ефекту від оптимального співвідношення між власними і позиченими коштами, який залежить від рентабельності активів, процентної ставки та коефіцієнта співвідношення оборотності кредитів і оборотного капіталу:

$$E = (r - k) \frac{ПК}{ВК} \delta, \quad (2)$$

де $ПК$ – обсяг позичених коштів (довгострокові та короткострокові кредити); $ВК$ – власний капітал; r – рентабельність активів позичальника; k – процентна ставка за кредит; δ – коефіцієнт співвідношення оборотності кредитів і оборотності оборотного капіталу:

$$\delta = \frac{i_k}{i_{об.к}}, \quad (3)$$

де i_k – коефіцієнт оборотності кредиту, який характеризує оборотність кредитів і визначається як відношення середнього залишку кредитних вкладень до обсягу погашення позичок за відповідний період;

$i_{об.к}$ – коефіцієнт оборотності оборотного капіталу, який характеризує оборотність оборотного капіталу і визначається як відношення середнього залишку оборотних коштів до виручки від реалізації продукції.

Обґрунтовано, що головною ознакою застосування банками кредитних важелів є наявність ризику, що супроводжує відповідні кредитні операції банку. Саме тому в дисертації звернуто особливу увагу на необхідність дослідження кредитного ризику й управління ним.

На основі аналізу різних точок зору трактування сутності кредитного ризику уточнено визначення цього поняття. Кредитний ризик розглянуто через вплив кредитного важеля на виробництво та ефективність використання позичених коштів і визначено як можливі втрати банків, пов'язані зі зниженням ефективності впливу кредитних важелів на діяльність позичальника, що зумовлюється нераціональним використанням позичених коштів у господарському обороті й неспроможністю їх своєчасно повернути банку з виплатою процента.

В роботі проаналізовано основні етапи процесу управління кредитним ризиком: 1) ідентифікація ризику; 2) якісна й кількісна оцінка кредитного ризику; 3) вибір методів впливу на кредитний ризик; 4) оцінка ризику при підготовці кредитного договору; 5) оцінювання ризику у ході виконання кредитного договору. Необхідною умовою підвищення ефективності застосування кредитних важелів, а відтак розвитку виробництва є адекватне оцінювання кредитного ризику, яке дасть змогу мінімізувати його рівень для банку, що водночас впливатиме на його можливості зменшення процентної ставки за кредит як найбільш дієвого кредитного важеля.

Розділ 3 «Шляхи підвищення впливу кредитних важелів на виробничу діяльність господарюючих суб'єктів» містить обґрунтування напрямків поліпшення структури банківської системи України для підвищення ефективності кредитного впливу на реальний сектор економіки, вдосконалення монетарних інструментів центрального банку, що діють на

кредитну діяльність банків у виробничій сфері, та розширення спектра банківських кредитних продуктів для суб'єктів господарювання у системі заходів щодо стимулювання виробництва і забезпечення економічного зростання.

Один з найважливіших чинників підвищення впливу кредитних важелів на виробництво – це розробка нових кредитних продуктів. У дисертації з'ясовано зміст, причини виникнення й основні проблеми їхнього впровадження для виробництва. Встановлено, що в умовах економічної кризи для підвищення ефективності впливу кредитних важелів на виробництво банкам необхідно зосередити увагу на розробці спеціальних цільових кредитних продуктів, змінити традиційні загальні підходи до кредитування і застосовувати індивідуальний підхід до кожного позичальника, врахувавши можливості погашення для нього та потреби кожного сектору економіки. В цьому контексті банкам варто вивчити досвід запровадження закордонних кредитних технологій, які розробляють для кожного індивідуально, залежно від оцінки позичальника, його доходів, потреб у кредитних ресурсах та особливостей сфери діяльності.

На основі аналізу зарубіжного досвіду впровадження нових кредитних продуктів у роботі запропоновано застосування гнучких методів погашення кредитів, кредитних пропозицій з ануїтетом, комбінованої форми застосування процентних ставок та мало поширеного для кредитного ринку України консорціумного кредитування. Крім розширення асортименту кредитних продуктів для суб'єктів господарювання, банкам необхідно інтегрувати окремі банківські операції й пропонувати комплексні рішення своїм клієнтам, що дасть змогу враховувати весь спектр їхніх індивідуальних потреб. Комплексні пакети банківських продуктів дозволять банку збільшити обсяги комісійних доходів за рахунок зростання продажів, а клієнту – знизити вартість комплексного продукту порівняно з роздрібною ціною на окремі продукти і послуги, що сприятиме його інтеграції у більш тісну багатопрофільну співпрацю з банком. Тому кредитні продукти можуть бути об'єднані у великі блоки за цілями кредитування та кредитними інструментами. З часом можливі варіації за ціною, сумами і строками кредитування.

У дисертації проаналізовано монетарний вплив НБУ на кредитну активність банків та встановлено, що центральний банк може суттєво впливати на ресурсну базу і кредитну діяльність банківських установ, однак застосовані ним ринкові монетарні інструменти, а саме: резервні вимоги щодо зобов'язань банків, процентна політика, політика рефінансування – не сприяли активізації банківського кредитування в реальному секторі економіки. Відтак обґрунтовано ряд рекомендацій щодо удосконалення монетарних інструментів НБУ шляхом: а) диференціювання резервних вимог залежно від спрямування кредитної політики банку; б) запровадження гнучкої системи обов'язкового резервування та надання пільг за ним банківським установам, які спрямовують свої ресурси у кредитування виробництва, пріоритетні галузі економіки; в)

використання прямих важелів (селективні кредити, дисконтні механізми, втручання у встановлення норми процента через субсидування процентних ставок за кредитами, наданими у пріоритетні галузі економіки). У роботі охарактеризовано основні причини кризових явищ у банківському секторі (великі обсяги зовнішніх зобов'язань українських банків, накопичення значних валютних ризиків, неефективне використання кредитних важелів) та запропоновано ряд заходів щодо поліпшення структури банківської системи, її стабілізації і відновлення кредитування виробництва, а саме: рекапіталізація банків; скуповування проблемних активів; гарантування вкладів та відновлення довіри вкладників до банків.

Подано структуру банку щодо роботи з проблемними кредитами. Створення такого банку сприятиме відновленню кредитної активності банків, розширенню кредитування ними реального сектору економіки, дасть змогу посилити вплив кредитних важелів на виробництво та зростання його обсягів. Для поліпшення структури банківської системи визначено додаткові заходи щодо гарантування вкладів для відновлення та підвищення довіри у суспільстві до банків. Одним з аспектів проблеми відновлення довіри вкладників до банківської системи є створення прозорої системи інформування про стан і роботу банківських установ. Встановлено, що рівень інформаційної відкритості банків набагато відстає від середнього рівня у країнах з розвинутою економікою. Не зважаючи на значний обсяг інформації про діяльність банків, вона часто має суперечливий характер та на її основі складно визначити їхню роль в розвитку вітчизняної економіки. З огляду на це в дисертації запропоновано використовувати інвестиційний і мобілізаційний коефіцієнти, що характеризують роль банківських установ в розвитку виробництва й відображають системоутворюючі зв'язки банківського та реального секторів економіки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі подано теоретичні узагальнення й по-новому вирішено проблеми щодо підвищення ефективності впливу кредитних важелів банків на виробництво. Загальні висновки, одержані в результаті дослідження, полягають у такому:

1. Аналіз основних підходів до визначення суті кредиту як категорії: соціально-психологічний підхід, як форми руху позичкового капіталу, акумуляційно-перерозподільчий підхід і підхід, що ґрунтується на принципах кредитування, дав змогу виявити їхні недоліки, в результаті чого сформульовано уточнене визначення кредиту як руху позиченої вартості у грошовій і матеріальній формі на умовах зворотності її еквівалента, платності, який базується, з одного боку, на намаганні суб'єктів кредитних відносин більш ефективно використовувати грошові і матеріальні ресурси для отримання максимального прибутку, а з іншого – необхідність

задоволення виробничих і споживчих потреб суспільства. Важливим аспектом суті кредиту є його здатність впливати на економічні процеси.

2. Сутність кредитного важеля визначено як сукупність прийомів та методів впливу суб'єктів кредитних відносин на стан економічної активності суспільства через зміну обсягів вартості, що передається у тимчасове користування у грошовій і матеріальній формі. У кредитних відносинах дія кредитного важеля полягає у впливі на обсяги позичкового капіталу, що надається суб'єктам господарювання, а також на джерела, умови, напрямки його використання та форми передачі. Таким чином, суб'єкти господарювання, використовуючи позичкові кошти, змінюють обсяги і якість інвестицій у виробництво, поповнюють обсяги оборотного капіталу, змінюють чисту рентабельність власного капіталу, розвивають свій інноваційний потенціал. На відміну від поняття кредиту, кредитний важіль є формою впливу кредиту. Кредит – ширша економічна категорія, яка відображає певні суспільні відносини, а кредитний важіль – показує саму дію кредиту, тобто його безпосередній вплив на виробничу діяльність підприємства через надходження додаткових ресурсів.

3. Серед чинників, які впливають на дієвість кредитних важелів, потрібно виділити чинники прямого та непрямого впливу. Чинники прямого впливу безпосередньо стимулюють кредитування виробництва. До них віднесено бюджетні та організаційні. Чинники непрямого впливу на дієвість кредитних важелів створюють сприятливі умови для розвитку інвестиційного кредитування. До них належать правові, інформаційно-аналітичні й маркетингові. Бюджетні (бюджетне кредитування, надання гарантій органами влади) і маркетингові чинники впливають на джерела і обсяги кредитних ресурсів. На форми, види та умови кредитування мають вплив бюджетні (субсидування процентних ставок, продовження строків кредитів), інформаційні (консультативна допомога для розвитку нових форм кредитування) і правові чинники. До організаційних чинників зараховано: створення додаткових інститутів кредитування і об'єктів інфраструктури й ініціювання сумісних з фінансово-кредитними організаціями програм кредитування, здатних впливати на кредиторів.

4. Аналіз кредитного впливу банків на виробництво показав, що кредитні важелі, які застосовувалися банками, не відігравали значної ролі в розвитку реального сектору економіки. У структурі джерел фінансування інвестицій велику частку становлять власні кошти підприємств. Тенденція до переважання власних коштів в інвестиційній стратегії суб'єктів господарювання є доволі стійкою і

останніми роками майже не змінювалася, що суттєво обмежує можливості процесу інвестування та знижує їхню виробничу активність. Вказано, що недостатнє використання кредитних важелів, зумовлене дією ряду чинників, негативний вплив яких ще більше посилюється через фінансову кризу, є наслідком низької ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, а відповідно і низьких темпів економічного зростання.

5. Для того, щоб показати вплив кредитних важелів на виробництво і його результати, сформульовано власне визначення механізму взаємодії банку з позичальниками. Механізм застосування кредитних важелів – це сукупність організаційно-економічних заходів, що здійснюються в процесі передачі коштів суб'єктам господарювання у тимчасове користування, наслідком якого є зміни результатів виробничої діяльності підприємств. Він включає сукупність взаємопов'язаних елементів кредитної політики та кредитних технологій, які визначають стратегію і тактику кредитних відносин між банком та суб'єктами господарювання, а також управління кредитним ризиком.

6. Наголошено, що застосування кредитних важелів банківськими установами приводить до змін у діяльності обох суб'єктів кредитних відносин (як самого банку, так і суб'єкта господарювання). Результативність кредитної діяльності банку залежить від ефективності управління кредитним портфелем, яке полягає у балансуванні між прибутковістю й ризиком та їхньому оптимальному співвідношенні. З огляду на це побудовано модель оптимізації структури кредитного портфеля для максимізації прибутку з урахуванням допустимого ризику і строку погашення кредитів. Використання такої моделі працівниками аналітичного відділу банку дасть змогу підвищити ефективність управління кредитним портфелем, а відтак і ефективність застосування кредитних важелів впливу на виробництво.

7. Ефективність використання кредитних важелів банками значною мірою залежить від належного управління кредитним ризиком. Відсутність однозначного тлумачення поняття кредитного ризику і його класифікації ускладнює практику ефективного управління ним. На відміну від існуючих понять, сутність кредитного ризику розглянуто через вплив кредитного важеля на виробництво та ефективність використання позичених коштів. Кредитний ризик – це можливі втрати банку, пов'язані зі зниженням ефективності впливу кредитних важелів на діяльність позичальника, що зумовлюється нераціональним використанням позичених коштів у господарському обороті і неспроможністю їх своєчасно повернути банку з виплатою процента.

8. Результати аналізу впливу монетарних важелів НБУ на кредитну активність банків свідчать про те, що центральний банк може суттєво впливати на ресурсну базу та кредитну діяльність банківських установ, але ринкові монетарні інструменти (резервні вимоги щодо зобов'язань комерційних банків, процентна (облікова) політика, політика рефінансування), які він застосовує, не сприяли активізації банківського кредитування в реальному секторі економіки. Вказано, що монетарна політика НБУ для підвищення кредитної активності банків у реальному секторі економіки потребує вдосконалення її інструментів шляхом диференціювання резервних вимог залежно від спрямування кредитної політики банку, запровадження гнучкої системи обов'язкового резервування та надання пільг за ним банківським установам, які спрямовують свої ресурси у кредитування виробництва, пріоритетні галузі економіки, а також застосування прямих інструментів, серед яких: селективні кредити, дисконтні механізми, втручання у встановлення норми процента через субсидування процентних ставок за кредитами, наданими в пріоритетні галузі економіки.

9. Визначено, що основними напрямками поліпшення структури банківської системи України з метою підвищення ефективності кредитного впливу на реальний сектор є: 1) рекапіталізація банків шляхом надання субординованих кредитів, націоналізації і примусового злиття банків; 2) створення банку щодо роботи з проблемними кредитами; 3) заходи щодо гарантування вкладів, які передбачають підвищення державної частки в капіталі фонду гарантування вкладів фізичних осіб та відновлення довіри вкладників до банківської системи шляхом створення прозорої системи інформування про стан і роботу банківських установ, а також запровадження у рейтинг банків показників інтегрованого оцінювання діяльності банків для виділення їхньої значущості у розвитку виробничої сфери, зокрема інвестиційних та мобілізаційних коефіцієнтів. На основі цих коефіцієнтів рекомендовано здійснювати ранжування банків і встановлювати необхідні умови для залучення банківських установ з метою обслуговування державних програм, пов'язаних з бюджетним фінансуванням. Соціальну значущість банків, визначену системою коефіцієнтів, також можна використовувати при розробці заходів з боку регулюючих органів держави у разі виникнення фінансових проблем в їхній діяльності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії та навчальні посібники:

1. Забчук Г. Банківська справа: Навч. посібн. [Вид. 2-ге, змін. й доп.]. / В.Савич, О. Левандівський. – Івано-Франківськ: ІМЕ «Галицька академія», 2005. – 440 с. – 19,0 друк. арк. Автором підготовлені теми: ресурси комерційних банків, кредитні операції банків, форми забезпечення повернення кредиту (6,0 друк. арк.).

У наукових фахових виданнях:

1. Забчук Г. М. Важелі впливу на товаровиробника: вітчизняні проблеми та зарубіжний досвід / Г. М. Забчук // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 1999. Вип. №12. – С. 109–112 (0,3 д. а.).

2. Забчук Г. М. Вплив кредитних важелів на стимулювання виробництва / Г. М. Забчук // Наукові записки: Зб. наук. праць каф. екон. аналізу. Вип. 12, Ч. 2. – Тернопіль : Екон. думка, 2003. – С. 85–86 (0,17 д. а.).

3. Забчук Г. М. Іноземний капітал в банківській системі як стимул розвитку економіки / Г. М. Забчук // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. - Вип. 2. – С. 23–28 (0,39 д. а.).

4. Забчук Г. М. Кредитний ризик в сучасних умовах / Г. М. Забчук // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. праць. Вип. 250, Т. II. – Дніпропетровськ : ДНУ, – 2009. – С. 331–336 (0,3 д. а.).

5. Забчук Г. М. Механізм застосування кредитних важелів комерційними банками України / Г. М. Забчук / Вісник Хмельницького національного університету. – 2009. – №2, Т. 1. – С. 23–26 (0,3 д. а.).

6. Забчук Г. М. Монетарні важелі впливу на економіку в умовах розвинутих ринкових відносин / Г. М. Забчук // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2005. – Вип. 2. – С. 141–147 (0,42 д. а.).

7. Забчук Г. М. Формування резерву банками України за кредитними операціями / Г. М. Забчук // Економіка: проблеми теорії і практики. Зб. наук. праць. Вип. 254, Т. II. – Дніпропетровськ : ДНУ, 2009. – С.348–353 (0,3 д. а.).

8. Забчук Г. М. Методи оцінки кредитоспроможності позичальника банку з урахуванням галузевих особливостей / Г. М. Забчук // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Фінанси і кредит. – 2009. - №1(26). – С. 55–59 (0,25 д. а.).

В інших виданнях:

1. Забчук Г. М. Вплив іноземного капіталу на економіку України / Г. М. Забчук // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Організаційно-економічні інструменти розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому виробництві», (Тернопіль, 18–19 трав. 2006 р.). Ч. 1, – Тернопіль : ТІ АПВ УААН, ТДЕУ, 2006. – С. 101–103 (0,1 д. а.).

2. Забчук Г. М. Дієвість впливу кредитних важелів на економічне зростання в Україні / Г. М. Забчук // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції до 30-річчя факультету банківського бізнесу Тернопільського національного економічного університету «Становлення та розвиток банківської системи України в умовах ринкових перетворень в економіці», – Тернопіль : Астон, 2008. – С. 43–45 (0,12 д. а.).

3. Забчук Г. М. Банківське кредитування інвестиційної діяльності підприємств / Г. М. Забчук // Наукові вісті інституту менеджменту та економіки «Галицька академія». – 2008. – №1 (13). – С. 229–233 (0,34 д. а.).

4. Забчук Г. М. Кредитні й цінові важелі у сучасних умовах / Г. М. Забчук // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Регіональні аспекти організації та управління фінансовими ресурсами», (Івано-Франківськ, 10–12 лист. 2005 р.). – Івано-Франківськ : Вид.-дизайн. відділ ЦІТ, 2006. – С. 71–74 (0,18 д. а.).

5. Забчук Г. М. Проблеми присутності іноземного банківського капіталу в Україні / Г. М. Забчук // Зб. статей та доповідей I Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та молодих вчених «Фінансова політика України: реалії та перспективи розвитку», (Хмельницький, 15–16 трав. 2008 р.). – Хмельницький, 2008.– С. 166–168 (0,3 д. а.).

6. Забчук Г. М. Процес кредитування реального сектору економіки / Г. М. Забчук // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: Наук. зб. Вип. II. / за ред. І. Г. Ткачук. – Івано-Франківськ: Вид.-дизайн. відділ ЦІТ, 2006. – С. 124–128 (0,4 д. а.).

7. Забчук Г. М. Шляхи оптимізації регулятивного впливу кредитних важелів на організацію виробничої діяльності / Г. М. Забчук // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Управління фінансами в умовах вступу до СОТ», (Харків, 15 жовт. 2009 р.). – Харків., 2009. – С. 65–67 (0,14 д. а.).

8. Забчук Г.М. Напрями поліпшення структури банківської системи України з метою підвищення ефективності кредитного впливу на реальний сектор / Г. М. Забчук // Збірник статей IV Міжнародної науково-практичної конференції «Реформування економіки України: стан та перспективи», (Київ, 26–27 лист. 2009 р.) / Київ : МІБО КНЕУ, 2009. – С.104–107 (0,14 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Забчук Г. М. Кредитні важелі стимулювання виробництва в умовах перехідної економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2010.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних засад використання кредитних важелів стимулювання виробництва і шляхів підвищення ефективності їхнього впливу на реальний сектор економіки. Визначено сутність та основні чинники, що зумовлюють дієвість кредитних важелів банків в умовах перехідної економіки. Розглянуто монетарні інструменти центрального банку з точки зору посилення їхньої ролі в кредитному стимулюванні розвитку виробництва.

Проаналізовано основні аспекти впливу банківського кредитування на діяльність господарюючих суб'єктів. Обґрунтовано напрямки підвищення ефективності кредитних важелів у взаємовідносинах банків із позичальниками. В роботі запропоновано математичну модель оптимізації структури кредитного портфеля для оцінки прибутку банку від використання кредитних важелів. Сформульовано поняття механізму застосування кредитних важелів, в основі якого є використання банківських кредитних технологій та обґрунтовано пропозиції щодо їхнього удосконалення.

Визначено напрямки поліпшення структури банківської системи України з метою підвищення ефективності впливу кредитування на реальний сектор економіки та розширення спектру банківських кредитних продуктів як необхідної умови стимулювання виробничого зростання.

Ключові слова: кредит, кредитні важелі, монетарні інструменти, механізм застосування кредитних важелів, кредитна політика, кредитні технології, кредитний ризик, кредитні продукти.

АННОТАЦИЯ

Забчук Г. М. Кредитные рычаги стимулирования производства в условиях переходной экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2010.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических основ использования кредитных рычагов стимулирования производства и определению направлений повышения эффективности их влияния на реальный сектор экономики.

Определена сущность и основные факторы, обуславливающие

результативность кредитных рычагов. Рассмотрены монетарные инструменты центрального банка с точки зрения усиления их роли в кредитном стимулировании развития производства.

Проанализированы основные аспекты влияния банковского кредитования на деятельность хозяйствующих субъектов. Обоснованы направления повышения эффективности применения кредитных рычагов во взаимоотношениях банков с заемщиками. В работе предложена математическая модель оптимизации структуры кредитного портфеля для оценки прибыли банка от использования кредитных рычагов. Сформулировано определение механизма применения кредитных рычагов, указывающее на практические аспекты передачи банком средств хозяйствующим субъектам. Раскрыта сущность кредитной политики как банковской стратегии организации кредитного процесса, обоснованы общие элементы кредитных технологий и предложения по их усовершенствованию.

Определены направления улучшения структуры банковской системы Украины с целью повышения эффективности влияния кредитования на реальный сектор экономики, состоящие в: рекапитализации банков путем предоставления субординированных кредитов, национализации и принудительного слияния банков; создании банка по работе с проблемными кредитами; повышении доли государственных средств в капитале фонда гарантирования вкладов физических лиц и восстановлении доверия вкладчиков к банкам путем повышения прозрачности системы информирования о состоянии и деятельности банковских институтов; внедрении в рейтинг банков системы показателей интегрированной оценки деятельности для выделения их роли в развитии производственной сферы, в частности инвестиционных и мобилизационных коэффициентов.

Сформулированы предложения, касающиеся расширения спектра банковских кредитных продуктов как необходимого условия стимулирования производства путем применения гибких методов погашения кредитов, кредитных предложений с аннуитетом, комбинированной формы процентных ставок и консорциумного кредитования, не получившего еще достаточного распространения на кредитном рынке Украины.

Ключевые слова: кредит, кредитные рычаги, монетарные инструменты, механизм применения кредитных рычагов, кредитная политика, кредитные технологии, кредитный риск, кредитные продукты.

ANNOTATION

Zabchuk G.M. Credit levers of production stimulation in the conditions of transition economy. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Economic Studies. Specialty 08.00.08 – Money, finance, and credit. – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2010.

This thesis is devoted to the theoretical substantiation of credit levers of production stimulation and specifying ways for increasing their influence on the real sector of the economy.

The essence and the main factors which cause the efficiency of banks' credit levers in the conditions of a transition economy have been determined.

The central bank's monetary instruments from the point of view of increasing their role in credit stimulation of production development have been considered.

The influence of bank lending policy on the activity of national economic entities has been analyzed. The main directions of increasing the effectiveness of credit levers in relationships between banks and borrowers have been substantiated. A mathematical model for credit portfolio structure optimization for the estimation of bank income from using credit levers has been suggested. The concept of credit levers mechanism application, in the foundation of which lies the usage of bank lending technologies, has been formulated. Some proposals as to the improvement of these technologies have been offered.

The main directions for the improvement of Ukraine's bank system with the purpose of increasing the effectiveness of credit influence on the real sector of the economy and broadening the range of bank credit products as the necessary condition for economic growth stimulation, have been worked out in the thesis.

Key words: credit, credit levers, monetary instruments, mechanism of credit levers application, credit policy, bank lending technologies, credit risk, credit products.